

je bil sodnik kamniški l. 1402. L. 1428. so ga ranili Nikolaj Gallenberški in njegovi hlapci, kateri so prihruli v Kamnik. „Jurij (Jörg) Loški“ je bil l. 1481. učitelj v Kamniku¹⁾ itd.

Nekateri izmed te plemenite loške rodovine so se pa posvetili tudi duhovskemu stanu, kakor „Viljem (Guilielmus) Loški“, kateri je bil župnik šmartenski poleg Kranja in sicer prvi l. 1286. Šmartno je bilo takrat še v posestvu brizinških škofov, torej je jako umevno, da so domačini imeli prednost pri oddajanju župnije. Tako je leta 1311. umrl župnik v Šmartnem tudi iz te rodovine: „Ulrik de Wildenlok“. „Henrik Loški“ je bil učitelj²⁾, župnik loški, in pozneje celó „Landschreiber“ na Kranjskem, ker je bil zvest kralju Otokarju. Imenuje se v l. 1270. do 1284. „Bernard Loški“ je bil župnik nakelski³⁾ l. 1320. in še leta 1328., ko je dné 31. velikega travna prejel dovoljenje od oglejskega patrijarha Pagana, da smé napraviti oporoko. „Gallus Loški“ je bil gvardijan pri minoritih v Ljubljani leta 1446. in je umrl l. 1466. „Gregor Loški“ je bil vikarij videmskega župnika. Naznanil je 6. marca l. 1480.⁴⁾ kostanjeviškemu opatu Konradu, da je cerkev sv. Ruperta pri Savi po Turkih trpela toliko škode, da ne more plačevati samostanu namiznine.

Ko so pa proti koncu 15. stoletja, kakor méni Valvazor, izmrli ti vitezi, ostal je tudi njihov grad zapuščen ter jel razpadati. Časa zob ga je tako oglodal, da je bil ob Valvazorjevi dóbi že razvalina. Vendar so se okna še poznala, česar dandanes ni več. Sedanji ostanki, kar jih še stoji, pričajo, kako trdno, kako trpežno so nekdanj znali zidati. Tudi lahko opazimo na sedanjih razvalinah, da grad ni bil zidan pravilno, marveč tako, kakor je nanesla prirodna lega kraja. Zidovje je bilo 125 m debelo. Notranji grajski prostor pa je meril nekako 40 m v dolžino in okoli 18 m v širino. Pred vhodom v grad je bil skoro tako velik preddvor za stražo, kakor grad sam. Oboje pa je bilo v notranjščini v zvezi z mostom, na zunaj pa z oklepnim zidom. Bister opazovalec spozna takoj, da je vsa zgradba bila v resnici romantično divna.

¹⁾ Mittheil. d. h. V. f. Kr. l. 1860., str. 35.

²⁾ Dimitz: G. Kr. l., str. 183.

³⁾ Beri „Zgodovino nakelske fare“.

⁴⁾ Izvestja I., str. 11.

Na zidovju se še opažajo luknje, v katerih so imeli pripravnana strelno orožje za obrambo.

Ljudska pripoved nam veli, da je ta grad bil po podzemeljskem rovu v zvezi s starološko grajščino. Prejšnji posestnik starološkega gradú, pl. Edvard Strahl, oče sedanjega posestnika in c. kr. deželne sodnije svetnika gospoda Karola pl. Strahla, je dal vso to stvar preiskovati, a ni zasledil ničesar. Ljudska pripovedka pravi tudi še o bogatih zakladih, ki so skriti pod zemljo starega gradú. Tako namreč baje še dandanes ondi na binkoštni ponedeljek in na Vel. Šmarna praznik zakleta deklica presuševa rmene zlate, zakaj čuje se cvenketanje zatega denarja. Srečen oni mladenič, kateri bi znal razvozlati uganke zaklete deklice, postal bi velik bogatin; a ljudje je ne znajo več. Pozabili so, kaj je treba storiti, kako se vèsti, ktere besede govoriti, da bi deklica počakala ter hotela govoriti z dotičnim, ki bi jo videl, in mu razodeti skrivnost uganke.

2. Škofjeloška grajščina.

Povedali smo že, da so brizinški škofje, prejemši Loko v dar in posest, sezidali sebi primeren dvorec, ki se je sčasoma po potrebi povzdignil do veljave grajščine. Kolika pa da je bila ta prvotna zgradba, ni nam znano. Razdejal jo je popolnoma l. 1511. meseca sušca hud potres. Mnogo manjša gotovo ni bila, kakor je bila poznejša, ker potrebe se niso mnogo predružačile. Znano nam je le to, da je bila poprej grajščinska kapela posvečena sv. Jarneju; v tej kapeli je bil ustanovljen tudi beneficij. Znano je, kakor se bere v starih listinah že l. 1215.¹⁾ „castrum firmissimum

in Lonca“ (jako močan grad v Loki), da je bila ta grajščina dobro zavarovana proti napadom zunanjih kakoršnihkoli sovražnikov. Zato se bere l. 1360.: „Die untere Burg — nider vest“. Zaznamovani so tudi razni prostori v grajščini, kakor leta 1315. škofova sobana, nadalje stanovanje grajščinskega kapelana, kateri je v l. 1313. do 1320. imenovan Ulrik, l. 1482.—1484. Volbank, pozneje pa drugi. Poleg kapele je stala obednica (refectorium) leta 1320.; omenjajo se žitnica, kuhinja in drugi zgornji in dolnji prostori.²⁾ Stanovali so v gradu tudi škofovski vo-

Loški okoličan.

¹⁾ Zahn: C. dipl. A. Fr. I., str. 125, n. 126.

²⁾ Zahn: Cod. dipl. A.—Fr. III.